

STADSVENKENNINGEN TILBURG.

Verslag ronde 22, gelopen 13 september 2023.

Het gebied ten zuiden van de Korvelseweg, ten oosten van de Korveldwarsstraat, ten noorden van de Nieuwstraat en Varkensmarkt, ten oosten van de Bisschop Zwijzenstraat, ten zuiden van de Schouwburgring en ten zuiden van de Zomerstraat.

Voordat we het verhaal van deze stadsverkenning beginnen een korte algemene inleidende uitleg. De wandelingen worden steeds gelopen door Ton Goossens, Ad van Eijck en George Bedaux. Ad maakt foto's van de panden, George beschrijft de wandelingen en Ton schuift de foto's in de tekst van George. We hebben het over **HIP**panden; HIP staat voor Heemkunde Inventarisatie Project. Wij geven een pand een HIPstatus als het geen gemeentelijk- of rijksmonument is maar wij (Ton, Ad en George) het wel monumentwaardig vinden.

We hebben het regelmatig over het Bouwarchief. Vanaf 1906 is de gemeente Tilburg begonnen met het registreren van alle te bouwen en te verbouwen werken. In het bouwarchief zijn alle bouwvergunningen met bijbehorende tekeningen van nieuwbouw en verbouwingen bewaard. Vanaf rond 2000 is dit papieren archief ook digitaal in te zien. Van panden die voor 1906 gebouwd zijn staat in het bouwarchief dus geen informatie over de bouw zelf ter beschikking, wel informatie over verbouwingen van die panden die na 1906 hebben plaatsgevonden.

Wij hebben het over **verbeterpunten**: dat zijn plekken die wij van een niet aanvaardbare kwaliteit vinden.

We citeren met regelmaat uit:

'Het Tilburg e.o. van Architect Jos. Donders geschreven door Donders' kleinzoon Wout van Bommel.

De BONAS publicatie 'Jos. Bedaux architect (1910- 1989)', geschreven door Christel Leenen.

De serie 'moNumenten'in Tilburg, deel 1, (nr. 1 tm 100), 2 (101 tm 200), 3 (201 tm 300), 4 (301 tm 400) en 5 (401 tm 500) van de Heemkundekring Tilborch.

'Tilburg in 94 stadsverkenningen' behandelt alle huizen en gebouwen van Tilburg. De nieuwe wijken De Blaak, Tilburg Noord en de Reeshof zijn in deze publicatie niet meegenomen evenals de voormalige gemeentes Berkel-Enschot, Udenhout en Biezen Mortel.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze stadsverkenning mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, scans, opnamen of enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het redactieteam van het redactieteam dat bestaat uit George Bedaux, Ad van Eijck en Ton Goossens.

We beginnen vandaag op de **Korvelseweg**, op de hoek met de Korveldwarsstraat.

Korvelseweg 86-80

We gaan in noordoostelijke richting en behandelen de rechterzijde, te beginnen bij nr. 86 waarvan ik me nog herinner dat daar kruidenier André van Hilst was gehuisvest. Het

is een project van Jos. Donders en dateert van 1907, een winkelhuis gebouwd voor slager J.W. van Gorp. Ik citeer Wout van Bommel:

Hoekpand onder afgeplat mansardedak, uitgevoerd in rode baksteen. Afgeschuinde hoek met entree en topgevel. De topgevel heeft een natuurstenen bekroning waartussen een smeedijzeren Jugendstilversiering. De daklijst op klossen wordt sterk geaccentueerd door twee in baksteen uitgevoerde sierlijsten onder de daklijst. Aan beide zijden van de hoek twee dakkapellen met ijzeren, spits toelopend, dakje.

In 2016 is het pand op het dak uitgebreid met een drie meter hoge cilindervormige ruimte, een ontwerp van H-Architecten. Over het resultaat wordt verschillend gedacht.

Korvelseweg 78

Dan volgen in een dezelfde rode steen op nr. 84, 82, 80 en 78 de in 1908 door de Weduwe J. van Casteren-Ketelaars gebouwde 'twee woningen en twee winkelhuizen'. Een prachtige overbouwde onderdoorgang maakt onderdeel uit van dit rijk met topgevels versierde bouwwerk. Op de interessante website van het bewonerscomité Korvel lezen we dat op dit adres al sinds 1888 het vervoersbedrijf van Casteren gevestigd was. Boer en voorman J. van Casteren was de oprichter, de weduwe en de zonen lieten het bedrijf later uitgroeien tot een grote transportonderneming.

Korvelseweg 80-82

De etalages van de winkels op nr. 80 en 82 zijn rond 2015 ingrijpend veranderd. Later is door ingrijpen van de gemeente deze ingreep gedeeltelijk teruggedraaid.

Korvelseweg 76-72

Nr. 76 en 74 zijn ook van Casterenhuizen, gebouwd in 1906 in opdracht van dezelfde Weduwe die we net tegenkwamen. Toen was het pand nog eenlaags met mansardekap en boven de voordeuren een fraai topgeveltje, maar daar is verandering in gekomen toen in 1950 in opdracht van J. van Casteren de topgevel heeft moeten plaats maken voor een tweede bouwlaag met zes ramen.

Nr. 72 kent al een lange geschiedenis maar is daarin zichzelf gebleven. Het pand moet aanvankelijk veel groter zijn geweest want in het archief zien we een doorsnede-tekening, gedateerd 1907, die aangeeft dat toen het pand in tweeën gesplitst is. Het andere deel van de splitsing is blijkbaar gesloopt. We zien nog mooie getoogde rollagen met daaronder in de boogvelden kleurrijk tegelwerk. De woning is in 1987 gerenoveerd hetgeen twee dakvensters heeft opgeleverd.

Korvelseweg 68-70

68 D

Nr. 70 en 68 zijn twee woonhuizen die in 1932 zijn gebouwd in opdracht van de heer J. Hoeben-van Casteren, directeur van de brandstoffenhandel 'De Kolenmijn'. Deze had al in 1923 op het terrein van 68 een houten loods laten bouwen. Het ontwerp van de huizen is van Bouw en Werktuigkundig Bureau Frans Hovers. Nr. 70 heeft in 1999 zijn huidige raamindeling gekregen en zijn dakkapel vergroot. Het zijn nog steeds mooie huizen.

Nr. 66 en 64 zijn onlangs gesloopt, Ze waren in 1906 gebouwd in opdracht van G. Janssens die op nr. 64 gewoond heeft. De steigers die er nu voor staan beloven toekomst.

Korvelseweg 60-46

Korvelseweg 46-60

Dan volgt op nr. 46, 48, 48-01 tm 48-11, 50, 50-01 tm 50-11, 52, 52-01 tm 52-09, 54, 54-01 tm 54-09, 56 en 56-01 met 51 adressen het woningbouwcomplex Petit Paris dat in 2011 gereed gekomen is. Erg veel woningen op deze plek maar Langbroek Architecten uit Beuningen heeft, door geleiding aan te brengen in het complex, het bouwblok een vriendelijker aanzien gegeven. De opdrachtgever Hilva Korvelseweg C.V, uit Hilvarenbeek heeft de verschillende gebouwen welluidende namen gegeven als 'Matisse' en 'Renoir'.

Korvelseweg 42-44

Nr. 44 en 42 zijn vóór 1900 als twee woningen gebouwd, eenlaags, nr. 42 een raam en een deur en nr. 44 een raam, een deur en nog een raam. In 1920 verbouwd de grossier W. Schoenmakers nr. 44 tot winkelhuis. In 1983 wordt de winkel bij de woning

getrokken en krijgt de gevel op de eerste bouwlaag de huidige aanblik, met nog steeds een zadeldak. In 1993 krijgt het pand zijn tweede bouwlaag. Architectenburo Robben ontwerpt beide verbouwingen. Nr. 42 krijgt al in 1933 het huidige aanzicht als dezelfde W. Schoenmakers architect Bern Simons zijn woonhuis tot winkelhuis laat verbouwen.

Korvelseweg 40

Nr. 40 is een bijzonder huis. Al in 1916 gebouwd, in opdracht van de elektricien W. van Boxtel, naar een ontwerp van C.J.H. van Domburg. Elders lees ik dat Van Boxtel fabrikant was, een beroep dat beter bij de status van dit huis past. Mooie dakkapellen met halfronde dakjes, een halfronde erker met gebogen glas en een halfronde portiek voor de voordeur. De plint is in natuursteen uitgevoerd. De rest van de gevel is beschilderd maar het lijkt ons goed mogelijk dat onder het schilderwerk ook natuurstenen beplating aangebracht is. We plaatsen het pand op onze **HI**lijst.

Korvelseweg 36-32

No. 36 en 34 zijn in 1906 gebouwd door de St. Annaparochie. "Twee woonhuizen behorende bij de scholen en het meisjespatronaat Sint Anna" staat er op de tekening. De architect is Henri van Abeelen. Op de gevelsteen boven de poort in pand no 36 is nog "St. Annaschool" te lezen. De scholen zijn in 1970 gesloopt. De parochie heeft lange tijd hier een winkel gehad. Veel van de kwaliteit van de huizen is verloren gegaan, doordat de eigenaar van het linker pand zijn gevel heeft geschilderd en daarmee de eenheid uit het pand heeft gehaald. Over de dakkapel en de etalage hebben we het dan nog niet gehad. Jammer.

Korvelseweg 26-30

Ook bij de nummers 30 en 28 heeft het schilderwerk de twee gevels uit balans gebracht. Het zijn twee winkelhuizen die in 1936 door aannemer Capteijns gebouwd zijn, naar een ontwerp van architect J.D. Hoofs. Het schilderwerk laat zien dat de twee panden niet even groot zijn. De dakkapel van nr. 30 is in 1993 aan het pand toegevoegd. Nr. 26 zal ook rond 1900 gebouwd zijn. In 1931 wordt het winkelhuis verbouwd tot winkelhuis met bakkerij, in opdracht van Wed. J.B. Sannen-Faes. In 1945 krijgt het pand de huidige verhoogde gevel. Stomerij Buddemeijer trekt er dan in. In 1994 krijgt de winkel een andere pui.

Korvelseweg 24

Over het pand nr. 24 geeft het bouwarchief geen informatie. Het was in 1964 gebouwd naar een ontwerp van Noud Heerkens. Een modernistisch gebouw in drie bouwlagen. Het pand is onlangs of grondig verbouwd of opnieuw gebouwd en heeft een gevel gekregen die een beetje herinneringen oproept aan de gevel die er stond.

Korvelseweg 18-22

Op nr. 22, 20 en 18 zien we nieuwbouw die pas onlangs, in 2020, is opgeleverd. Het plan omvat in totaal zes woningen, drie hier aan de Korvelseweg en drie aan de andere kant van het bouwterrein, aan de Trouwlaan. Het ontwerp is van Martijn Honselaar van het Ontwerplab. 'De dakvorm, volume, verhoudingen en materiaalgebruik verwijzen op een eigentijdse manier naar de industriële bebouwing die oorspronkelijk op de Korvelseweg en Trouwlaan te vinden was' laat het Brabants Dagblad van 31 oktober 2018 het architectenbureau zeggen.

Korvelseweg 16

Nr. 16 staat ons dan te wachten. We schreven er een moNument over, nr. 169. Ik citeer:

Dit dubbelpand, voormalig winkel-woonhuis, is in 1872 gebouwd in opdracht van de koopman in hotelporselein L. Andriessse. In 1942 is de voorgevel verbouwd en heeft het de gevel gekregen die we nu zien. Het pand komt voor een monumentenstatus in aanmerking.

Vroeger heette het hier Haringseind, een verbastering van Herdgangsind. Deze naam is in de officiële naamgeving verdwenen en nu heet de straat tussen het Annaplein en de Korveldwarsstraat ook Korvelseweg. Het grote pand kenmerkt zich door een fraaie symmetrische gevelindeling en vensters voorzien van een gestucte omlijsting. De Joodse koopman Levi Andriessse (1831-1894) liet het winkelhuis bouwen. Van hieruit handelde hij in glas- en aardewerk. In 1907 kwam de zaak in handen van porseleingrossier Th. Drielsma. In 1937 deed deze het bedrijf over aan P. van Hal en A. Herijgers, die zich na de oorlog ook specialiseerden in hotelporselein. Het bedrijf Andriessse & Co. bleef vanaf die tijd in handen van de families Van Hal en Herijgers en verhuisde naar de achterzijde van het pand, waar in 1938 een groot magazijn werd gebouwd. In 1942 werd de voorgevel veranderd. Daarvóór had het pand aan de rechterzijde een winkelpui. Die verdween en werd vervangen door ramen zoals de reeds bestaande en een tweede voordeur. Achter die ramen en tweede voordeur kwam kantoorruimte. Het pand wordt nu, anno 2016 bewoond door een beeldend kunstenaar die in het voormalige magazijn zijn atelier/ werkplaats heeft.

Deze kunstenaar, Jan Doms, heeft een jaar geleden het pand verkocht aan een ontwikkelaar die de woning en het magazijn een appartementenbestemming heeft gegeven. We zetten het pand op onze **HI**lijst.

Korvelseweg 14-16

Nr. 14 is ook een pand van vóór 1900. De verhoogde gevel dateert van 1930 en is een ontwerp van Bern. Simons; de opdrachtgever was slager Jos. Pigmans. Het winkelhuis werd toen ook gesplitst in winkelhuis en bovenwoning, De gevel is na 1930 niet meer gewijzigd.

Korvelseweg 12

Nr. 12 is als winkel-woonhuis gebouwd in 1927, een ontwerp van aannemer M.J. Bedaux, de vader van architect Jos. Bedaux. Slager P. Horsten- van Geloven was de opdrachtgever. In 2004 is de etalage op een nette manier vervangen door twee ramen. Je herkent deze Bedaux aan zijn terazzo-achtige gevelbekleding waarmee hij de lateien boven de ramen, de deuren, de borstwering en de onderzijde van de erker behandelt. Nog steeds een mooi pand.

Korvelseweg 10

Nr. 10 was een oud pand en regelmatig verbouwd. In 1913 kom ik bij een verbouwing de naam tegen van winkelier C. van de Hout. In 2012 is het toen nog eenlaagse pand afgebroken en door een geheel nieuw gebouw van drie lagen hoog vervangen, een schoenwinkel met aan deze kant een gevel in de eclectische stijl waarin honderd jaar geleden gebouwd werd en aan de achterkant een gevel met een uitdagende eigentijdse allure. De ontwerper is Joris Verhoeven Architectuur.

Korvelseweg 6-8

In **nr. 8 en 6** zit nu een schoenwinkel. Een prachtig en goed onderhouden pand dat in 1913 deze gevel kreeg. De architect van toen was C.J. van Meerendonk. Johan Hamers-van Hooff, van beroep zadelmaker, was opdrachtgever. De dakkapellen zijn bijzonder. Maar ook de topgevel met het halfronde raam mag gezien worden. We plaatsen het pand op onze **HI**lijst.

Korvelseweg 4 B

Korvelseweg 4 A

Het volgende pand is Café De Engel. Ook meer dan 100 jaar oud en nog in oorspronkelijke staat. Een heel mooi pand. Het heeft twee adressen, hier aan de Korvelseweg, **nr. 4** en ook aan het **St. Annaplein**, en daar **nr. 24**. Hier zien we een eenlaagse gevel met een zadeldak en aan de St. Annapleinkant een tweelaagse afgeknotte halsgevel. Ik zag een dergelijk pand ook wel als volgt beschreven: 'pand met ingezwenkte gevel onder afgewolfd zadeldak'. Ramen en deuren omkaderd door geprofileerde stuklijsten. Ook een plaats op onze **HI**lijst waardig. Op nr. 25 begon café de Engel in 1962 een automatiek. Tot dan was er een smederij gevestigd. De automatiek bestaat niet meer. De ruimte lijkt bij het naastgelegen cafetaria getrokken te zijn.

Nazarethstr 2

Nazarethstr 2D

We steken de straat over en gaan voordat we aan de nummers 24 en 23 beginnen even de **Nazarethstraat** in voor **nr. 2**. Een bijzonder huis, vooral door zijn fraaie metselwerkversieringen en zijn mooie rondboogportiek. Het huis is in 1928 gebouwd in opdracht van drijfriemenfabrikant F. Smarius–de Bie naar een ontwerp van Bouw- en Werktuigkundig bureau Frans Hovers. Eerder al, in 1922, had Smarius zijn fabriek op nr. 6 gebouwd. Deze Smarius was kennelijk een lid van de Tilburgse RK Esperantistenvereniging Ame Kai Pace (vriendschap en vrede) want bij zijn voordeur liet hij twee gevelstenen inmetselen met de teksten ‘bonvenu’ en ‘eniru’. Voor het eerste woord konden we nog wel een vertaling bedenken maar het woord ‘eniru’ heb ik in het woordenboek opgezocht: ‘treedt binnen’, betekent het. We zetten dit huis op onze **HI**lijst.

St Annaplein 23-24

Dan weer terug naar het St. Annaplein waar we op nr. 24 en 23 een in 1925 gebouwd winkelhuis met bovenwoning zien. Timmerman A. van Gestel was opdrachtgever en mogelijk ook de architect. De gevels met name op de verdieping zijn niet veel veranderd.

St Annaplein 21

Op nr. 21 treffen we de Residentie Vincent van Gogh. Dit voormalig kantoorgebouw is onlangs verbouwd tot een appartementengebouw voor elf woningen. Het gebouw is een ontwerp van Jos. Donders, gebouwd in 1933, in opdracht van de Bossche Diocesane Werkliedenbond Tilburg.

Ik citeer Wout van Bommel:

Tweelaags pand onder zadeldak. De entree krijgt extra nadruk door de natuurstenen decoraties en door de smalle topgevel erboven.

Antonius van Rijen, ook wel Toontje Solidair genoemd, was voorzitter van deze Bossche Diocesane Bond toen dit pand gebouwd werd. Van Rijen had al eerder, in 1925, met Donders aan de Nazarethstraat nr. 1 een huis gebouwd. En na de bouw van dit kantoor realiseerde hij in 1935 met Donders nog een woonhuis aan de Oude Goirleseweg nr. 161.

St Annaplein 18-19-20

Nr. 20, 19 en 18 zijn in 1920 gebouwd, drie middenstandswoningen, in opdracht van L.W. Panis naar een ontwerp van Constant Panis, wellicht zijn broer. Op nr. 19 lezen wij op een bronzen plaquette dat hier van 1866 tot 1868 Vincent van Gogh gewoond heeft toen hij leerling was van de Rijks HBS Koning Willem II. Boven zien we nog twee mooie topgevels met zeshoekige ramen en siermetselwerk de gevels bekronen. Nr. 20 heeft nog de oorspronkelijke voorgevel met de bijbehorende raamindeling. Nr. 19 en 18 zijn in 1965 van bestemming veranderd: twee woningen werden toen één winkelhuis en één bovenwoning. Architect L. van der Plas tekende de winkelpui.

St Annaplein 17-16

Nr. 16 en 15 zijn als resp. herenhuis en winkelwoonhuis in 1911 gebouwd door dezelfde L.W. Panis die we net bij de burens tegenkwamen. Hier liet hij Leo Goyaerts ontwerpen. De gevels van de twee panden hadden een symmetrische opzet met een topgevel in het midden en daaronder een centrale onderdoorgang. Op de begane grond had je bij het winkelhuis in het midden van twee smalle etalageruiten de winkel deur. Bij een verbouwing in 1962 is de symmetrie in de gevel verstoord doordat de onderdoorgang bij de winkel werd betrokken. 'Koppelmans' heeft er lang op de gevel gestaan. Later is de deze gevel ook nog eens geschilderd.

St Annaplein 14-15

De woning en het winkelhuis op nr. 15 en 14 zijn in 2018 verbouwd tot 6 appartementen en een winkelhuis. (9 adressen, 14-14a, 15, 15a tm 15e). Het pand moet al van vóór 1900 zijn. De oudste informatie in het bouwarchief dateert van 1917 toen schoenmaker N. van der Wee een vergunning voor een verbouwing van zijn achter de winkelwoning gelegen werkplaats aanvraag. In 1926 kreeg het pand van Arn. van Poppel ongeveer de huidige gevel, in opdracht van W.H. van der Wee. Van Rijswijk Schoenen heeft er lang gezeten.

Lieve-Vrouweplein 6

Lieve-Vrouweplein 5a D

We gaan naar het Lieve Vrouwenplein. Voorheen hoorde het bij het St. Annaplein maar in 1933 is het van naam veranderd.

Het pand waar we voor staan is nr. 5a en 6. Van vóór 1900. In 1911 heeft architect Leo Goyaerts in opdracht van een heer Boelaars de plattegrond wat gewijzigd. De etalage is er in 1955 in de huidige vorm in gebracht, naar een ontwerp van P.M.J. Wayers. Hoe de gevel er daarvoor uitgezien heeft weten we niet. Aan te nemen valt dat onder de dakkapel en het risaliserende geveldeel op de verdieping de voordeur heeft gezeten.

Lieve-Vrouweplein 7-8

Dan volgt op nr. 7 en 8a tm 8g de in 1929 gerealiseerde gebouwen van de gezusters Verwijmeren: drie winkelhuizen met twee bovenwoningen. Het ontwerp met de bijzondere erkerramen is van C.J. van Meerendonk. Jammer dat een van de erkers schuil gaat achter reclameplaten.

Lieve-Vrouweplein 9-10

Lieve-Vrouweplein 9 D

Dan volgen de fraaie panden op nr. 9 en 10. Het bouwarchief laat er maar weinig over los. We treffen er enkel de bouwvergunning aanvraag van nr. 9 aan. Die staat op naam van de Weduwe C.J. van Arendonk en is van 1924. In 1941 bouwt fabrikant L. van Arendonk er een schoorsteen op. Wat we zien is een gevel in een orangerode steen, daarboven een zadeldak bedekt met pannen en twee dakkapellen met zijwangen en bekroond met een timpaan. De ingangspartij en het daarboven gesitueerde balkon is met veel hardsteen versierd. Geblokte pilasters, die boven de goot uitkomen waar ze bekroond worden met een stenen bal, geven reliëf aan de gevel. Ook festoenen zorgen voor versiering. Nr. 10 lijkt als bijgebouw van nr. 9 gebouwd te zijn in bijpassende materialen en kleur, ingehouden. Het gaat niet de concurrentie aan met het hoofdgebouw op nr. 9.

L Vrouweplein o (Foto's 2012)

We onderbreken hier de beschrijving van deze wand van het plein voor een beschrijving van het beeld dat het parkje midden op het plein siert: de beeldengroep van Onze Lieve Vrouw van het Hart van Jezus, zoals beschreven in de publicatie Tilburg Architectuur en Stedenbouw in de gemeente Tilburg 1850-1940:

Na een eerdere inzameling voor het oprichten van een Heilig Hart beeld bij de Sint Josephkerk op de Heuvel werd in 1924 opgeroepen tot eenzelfde actie voor een beeld van Maria. Het ontwerp kwam van A. Falise en toont een staande Maria met het Christuskind op haar arm, terwijl zij zich richt naar een zittende vrouw met een kind op haar schoot. Het bronzen beeld werd uiteindelijk in 1934 in Leiden gegoten.

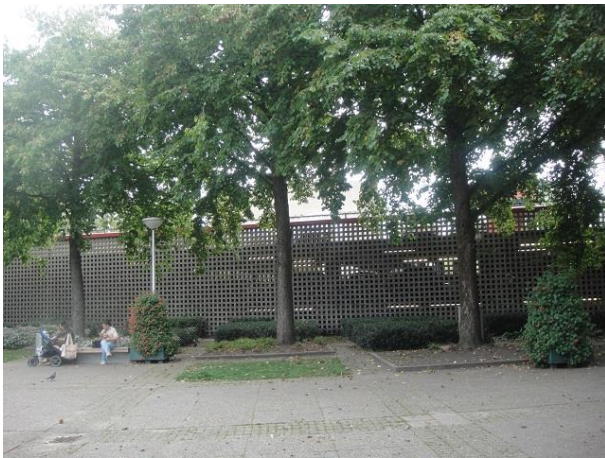

Lieve-Vrouweplein 11-12

We gaan weer terug. Nr. 12 is aan de beurt, de Jumbowinkel, gebouwd in 1965 toen de supermarkt nog Groenewoudt heette. Groenewoudt Zeist gaf de opdracht en H. Dille uit Helmond tekende de zelfbedieningswinkel met drie bovenwoningen.

Lieve-Vrouweparkje C

Lieve-Vrouweparkje

L Bouwmeesterplein D

We passeren een parkje met oude monumentale bomen en een fontein en zien dan de grijze wanden van de hier twee lagen hoge (met kelder drie lagen) parkeergarage met als adres Louis Bouwmeesterplein 2. Het bouwarchief zwijgt er over. De BAG geeft als bouwjaar 1985 op. Veel meer valt er niet over te vertellen. Aan de pleinkant is met het schilderen van het beton, voornamelijk in een zwarte kleur, geprobeerd het gebouw mooier te maken.

L Bouwmeesterplein 5-38

Tegenover de ingang van de parkeergarage zien we een flatgebouw van vier lagen hoog, drie lagen woningen en op de begane grond winkels. Het pand heeft 39 adressen: Schouwburgring 4 en 6 en Louis Bouwmeesterplein 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, en 38. Dit flatgebouw is in 1962 gerealiseerd en bestond toen uit 12 winkels en 36 woningen. Centrale Opbouwbelangen Rotterdam was opdrachtgever en Ingenieurs- en Architectenbureau A.G. en J.D. Postma tekende voor het ontwerp, dat paste binnen het stedenbouwkundig plan van bureau Broek en Bakema uit Rotterdam.

L Bouwmeesterplein B

Stadhuisplein 42A

Dan zien we vervolgens het opvallende gebouw van de Schouwburg met als adres Louis Bouwmeesterplein 1. Ook hier schreven we een moNument over.

Tilburg kreeg er in 2015 maar liefst vier rijksmonumenten uit de wederopbouwtijd bij.

De Schouwburg van de architecten Holt en Bijvoet uit Haarlem, in 1961 opgeleverd, was er een van. Het bakstenen deel verheft zich in drie hoogtes, eerst het gebogen lage deel met getand metselwerk met daarachter de foyer en de studiozaal, dan daar boven uit komend, het gebogen middendeel met daarin de grote zaal en tot slot de hoge rechthoekige toneeltoren. Haaks op dit bakstenen volume een voornamelijk glazen gevel waarachter het restaurant en daarboven de garderobe met de majestieuselijke trappenpartijen gelegen zijn. De bronzen beelden op het voorplein genaamd 'Muziek' en 'Zittend meisje' zijn van de hand van resp. Mari Andriessen en Hans Goddefroy. Via een overluidende ruime entree wordt het publiek over een brede trap naar de royale hal met garderobe geleid en vervolgens naar de feestelijke foyerruimtes en de aangrenzende grote schouwburgzaal. Holt en Bijvoet waren ook de ontwerpers van de Schouwburg in Nijmegen die ongeveer gelijktijdig gebouwd werd. Wim Bary was de eerste directeur. Hij werd na een conflict met het bestuur al in 1966 opgevolgd door zijn administrateur Leo den Brabander die rond 1990 werd opgevolgd door Leo Pot. Sinds 2011 voert Rob van Steen de directie over wat nu, na de bouw van de Concertzaal 'Theaters Tilburg' heet.

Stadhuisplein 42S1

Zwijsenplein 1 (foto 2013)

Stadhuisplein 42C2

We vervolgen onze weg langs de Schouwburgring en zien aansluitend aan het gebouw van de Schouwburg het in 1995 gebouwde kunstcluster en concertzaal.

Voor een beschrijving van dit gebouw citeren wij uit de Architectuurgids Midden-Brabant:

‘Het complex bestaat uit een concertzaal en een U-vormige aanbouw die een voormalige kloostertuin omsluit. De concertzaal is op te vatten als autonoom object, dat zijn plek heeft tussen de andere vrijstaande gebouwen langs de cityring, maar ook als open structuur, die doorgang verschaft naar de achterliggende patio en binnentuin. In vorm en detaillering is het gebouw een antwoord op de naast gelegen schouwburg. Het interieur van de organisch vormgegeven zaal, die zich zes meter boven het maaiveld bevindt, heeft drie boven elkaar hangende witte balkons. Tegen het plafond en de wanden zijn door kunstenaar Peter Struycken gekleurde tl-buizen aangebracht. Langgerekte vleugels waarin het conservatorium en de verschillende academies van de hogeschool zijn ondergebracht. ‘omarmen’ de vroegere kloostertuin. Als verwijzing naar de behuizing van muziekinstrumenten is in de gevels een grid toegepast van verdiepingshoge kaders van geperst hout, die zijn ingevuld met glas of houten lamellen.’

De architectuur van het gebouw lag in handen van Jo Coenen uit Maastricht terwijl Rob Wagemakers voor het tuinontwerp tekende. De Gemeente Tilburg en Fontys Hogeschool gaven de opdracht. Het adres is Zwijsenplein 1.

B Zwijsenstr 3

We gaan rechtsaf de Bisschop Zwijsenstraat in en treffen daar op nr. 3 een rijksmonument, de pastorie van het Heike. We bezochten 10 jaar geleden tijdens onze eerdere stadswandelingen deze pastorie en beschreven dat toen zo: ‘Omdat we vermoeden dat er binnen ook interessante zaken te zien zijn bellen wij aan. Kapelaan Karel Loots doet open en leidt ons enthousiast rond.’

B Zwijsenstr 3 i 1 (foto 2013)

Zo krijgen we onder meer een prachtige huiskamer met veel hout aan wanden en plafonds te zien. Hier hebben dus de monseigneurs Zwijsen en Bekkers als pastoors gegeten en gedronken.

B Zwijsenstr 3 i 2 (foto 2013)

In de bijkeuken zien we nog een oude put.' De pastorie was eerst, vanaf 1797, gehuisvest geweest in het pand Bisschop Zwijsenstraat 22, een eindje verder aan de overkant, het pand dat in 1991 afbrandde en niet meer opgebouwd werd. In 1834 trok pastoor Zwijsen in zijn nieuwe pastorie op nr. 3. De straat heette toen nog Nieuwe Dijk. Een indrukwekkend huis, symmetrisch opgebouwd. De ramen met louverluiken roepen een Franse sfeer op, een groot leidendak met slechts een dakkapel en twee fraaie schoorstenen op de dakeinden. Links het koetshuis met opvallend hoge deuren en schoorsteen. Het mooiste huis van Tilburg? (We verwijzen hier nog naar moNument nr. 59 dat we hierover schreven).

B Zwijsenstr 5

Ook het buurpand op nr. 5 dingt mee naar deze titel. De academie voor architectuur en stedenbouw van Fontys is er nu gehuisvest. Maar het pand is vooral bekend als voormalig kloostergebouw van de Visitandinnen die zich hier in 1885 gevestigd hebben. Tot dat jaar had hier fabrikant Hendrik Mathijsen gewoond. Zijn dochter was enkele jaren daarvoor ingetreden in een klooster van de Visitandinnen in Duitsland. Toen het klimaat in Duitsland voor de katholieke kerk minder aangenaam werd stelde Mathijsen zijn huis in Tilburg ter beschikking aan de zusters en zo verhuisden in 1885 18 Duitse en 1 Nederlandse slotzuster naar dit huis in Tilburg.

B Zwijsenstr 7

In 1895 bouwden de zusters de kapel die we nu op nr. 7 aantreffen, ook een rijksmonument. Over de architect van deze kapel bestaat onduidelijkheid. De ene bron zegt dat het waarschijnlijk A.G.M. de Beer is geweest en een andere zegt dat Cees van Hoof de architect was. De huidige Muzentuin is vroeger de kloostertuin van de Visitandinnen geweest. Het pand no. 5 is, net als nr. 7, ook rijksmonument en wordt in het register een herenhuis genoemd, gebouwd in de 19^e eeuw "in Italianiserende classicistische trant". De kapel en het kloosterhuis zijn in het in 1995 gebouwde Kunstcluster van architect Jo. Coenen dat we net beschreven 'ingebreed'. Over de manier waarop dat gebeurd is wordt verschillend gedacht.

Zie ook voor nr. 5 en 7 moNument nr. 129.

We lopen voorbij delen van het zojuist beschreven Kunstcluster en slaan dan rechtsaf de Stadsstraat in.

B Zwijsenstr 11C

Ook daar zien we de Hogeschool van de Kunsten de hele rechterzijde van de straat in beslag nemen. Het bouwwerk heeft aan deze kant een 'vergeten' gevel gekregen, zeker in het begin van de straat, waar de witte uitbouwsels direct grenzen aan de straat. Verderop wordt de kale gevel enigszins verzacht door een groene haag.

B Zwijzenstr 19

Aan de overkant krijgt het pand op de hoek onze aandacht. Het heeft in 1946 zijn ingang naar de Stadstraat, die toen nog Fransche straat genoemd werd, verplaatst en aan de onderzijde een metamorfose ondergaan. Het pand was toen eigendom van de Firma A. en C. van Dijk die we direct ook in de Van Doorenstraat tegenkomen en die hier zijn meubelwinkel had. Architect Pierre Wayers werd ingeschakeld om de winkel een wat eigentijdse uitstraling te geven, maar deze heeft met dit ontwerp veel van het oorspronkelijke raffinement uit de gevel gehaald. Het stucwerk op de gevel lijkt me in een later stadium aangebracht te zijn.

Stadsstr 2a-8

Nr. 2a was het magazijn dat hoorde bij de meubelwinkel.

Stadsstr 4

De woning op nr. 4 en de garages op nr. 8 waren vroeger één gebouw, een magazijn met mansardekap met een dichte gevel naar de straat. In 1928 werd een deel van het magazijn verbouwd tot woonhuis. Een zekere Bern. Donders was de bouwkundige. Hij heeft er een mooi huis van gemaakt, met een dwarskap. De rest van het magazijn, nr. 8, heeft in 1968 deze gevel gekregen van architect Pontzen, die de opdracht kreeg om er garages in te maken.

Stadstr 10-20

De panden 10, 12 en 14 zijn in 1965 gebouwd als één pand, dat onderdak bood aan een woning, een kantoor en een werkplaats. In 1993 is het pand verbouwd tot 3 woningen. De architect van 1965 was Jacques van Oers. Nr. 18 en 20 zijn oude huizen. Ze hebben een verhoogde gevel gekregen in resp. 1978 en 1962.

Stadstr 22-28

Nr. 22, 24, 26 en 28 zijn gebouwd eind negentiende eeuw en nog vrijwel in originele staat. De dakkapel van 22 dateert van 1978 en van 28 van 1964.

Stadstr 30-36

Nr. 30 heeft zijn gevel in 1956 al opgetrokken terwijl hij de onderkant toen ongemoeid liet. In 1970 moest ook deze onderkant eraan geloven met de huidige gevel als resultaat. Nr. 32 verkeert op de dakkapel na nog in de oude staat. Nr. 34, 36 en 38 zijn gelijktijdig gebouwd, ook eind negentiende eeuw. Nr. 34 heeft in 1977 zijn raam vergroot. Nr. 38 deed hetzelfde al in 1972.

Stadstr 40-30-Oude Dijk 2k

Nr. 40 zal ook rond 1900 gebouwd zijn. Ook dit pand verkeert in grote lijnen nog in originele staat. Alleen de topgevel lijkt aan de bovenkant wat vereenvoudigd te zijn. We zijn op de Oude Dijk beland. En wie in Tilburg Oude Dijk zegt denkt aan de Zusters van Liefde.

B Zwijsenstr 11 Stadsstr

We lopen in noordelijke richting en kijken rechts naar de westvleugel van het Kunstkluster van Jo. Coenen. De architect is hier erg respectvol omgegaan met een bestaande plataan hetgeen hem een mooie onderbreking van de gevel heeft opgeleverd. We lopen door tot we de verbindingsbrug zien tussen de concertzaal en de schouwburg.

Stadhuisplein K

Onder deze brug heeft kunstenaar Judith Kuijpers drie nonnen in staal vereeuwigd (2009).

Kloosterstr 4 B

Dan lopen we terug en zien rechts de oude kloostergebouwen van de Oude Dijk. Het oorspronkelijk deel van het klooster, 'het huis met de dertien celletjes' is van de openbare weg niet te zien.

OudeDijk 1 D (foto 2013)

Op een eerdere stadsverkenning hebben wij op Oude Dijk nr.1 aangebeld en hebben wij van Jeanne van der Wouw, geen zuster maar een vrijwilliger een rondleiding gekregen. Zij heeft ons toen in al haar enthousiasme alle hoeken van het gebouw laten zien. De congregatie van de zusters van Liefde is in 1832 door Joannes Zwijsen, die toen nog pastoor van de parochie Heike was, opgericht. Hij begon met 3 begijnen uit Hoogstraten en liet eerst in o.a. de Piusstraat en de Nieuwlandstraat voor de nonnen kleine huisjes bouwen. In 1832 bouwde hij 'het huis met de 13 celletjes' dat nu het hart vormt van het grote klooster aan de Kloosterstraat en Oude Dijk. Het klooster is tussen 1890 en 1916 in fases in neorenaissancestijl verder uitgebouwd.

De kapel ligt achter de kloosterwand van de Oude Dijk, ervan gescheiden door een smalle binnenplaats. In de zogenaamde novicen vleugel van de kapel is het beeldenmuseum van zuster Jesualda Kwanten (1901-2001) gevestigd. In een van de kloostergangen is een portrettengalerij te zien van alle zusters die meer dan honderd jaar oud geworden zijn. Onder de meer dan dertig vereeuwigde eeuwigen hangt ook Jesualda die precies honderd jaar oud is geworden. De kloostertuin was tijdens ons bezoek, het zal een jaar of tien geleden zijn nog steeds wijds en bijzonder ondanks het feit dat de zusters een twintigtal jaren geleden een deel van de tuin hebben afgestaan aan de gemeente Tilburg, dat toen Stadspark is genoemd.

Oude Dijk 5

Rond 1990 zijn alle houten ramen van het klooster vervangen door nieuwe kozijnen met isolatieglas en werden de ramen op de begane grond aan de Oude Dijk voorzien van opbouwrolluiken. De nonnen kwamen er hierdoor nog warmer bij te zitten maar een en ander deed toch wel afbreuk aan de architectonische kwaliteit van de lange gevel aan de Oude Dijk. De kapel is samen met het klooster aan de Oude Dijk rijksmonument en de moeite van het bezoek meer dan waard.

Oude Dijk 5-7

Oude Dijk 5Ds

Rechts zien we nog een ingang in de kloostergevel. Hier zat vroeger de RK Kweekschool Mater et Misericordia. Enkele jaren geleden is er een proces van ingrijpende herstructurering van de kloostergebouwen in gang gezet. Het in 1980 aan de Kloosterstraat gebouwde kloosterbejaardenoord Mater et Misericordia is inmiddels geheel gesloopt en vervangen door een nieuw gebouw dat op het adres Oude Dijk 5 is gerealiseerd en dat dezelfde naam heeft gekregen. Het is een kloosterverzorgingshuis voor de Zusters van Liefde. Het is een rustig ingetogen woongebouw geworden. Vier lagen hoog. De woningen kijken uit op een plantsoen waar aan de zuidkant het fraai pand Oude Dijk 9 is gelegen. Het plantsoen is hier kunnen ontstaan door het slopen van een lelijke witte sporthal die vanaf 1988 hier de straat heeft ontsierd.

Oude Dijk 9 A

Oude Dijk 9 C

Oude Dijk 9 is het als Theresialyceum gebouwde pand van architect Jos. Donders, rijksmonument. In 1930 gebouwd, met golvend metselwerk, in de traditie van de Amsterdamse school. De van Doorenstraat geeft gelegenheid tot het nemen van afstand zodat je de schoonheid van het gebouw beter tot je kunt laten doordringen. We schreven er een moNument over, nr. 17:

In 1931 ontwierp Jos. Donders voor de Zusters van Liefde een nieuw schoolgebouw, het Theresialyceum.

In de voorgevel een verticale, halfronde cilinder van aanvankelijk glas-in-lood, met afbeeldingen van de heilige Theresia van Lisieux. De cilinder wordt geflankeerd door twee opstaande randen. Het resterende deel van de gevel lijkt gemetseld te zijn alsof de stenen samen een 'wave' beginnen en ze over de voorgevel dansen. Nadat het Theresialyceum in 1965 naar de Professor Cobbenhagenlaan was verhuisd, kwam er de Pedagogische Academie in. Ook de St. Jozefmavo heeft het gebouw in gebruik gehad. Het is opmerkelijk dat er in crisistijd, door de toen 64 jarige architect zo'n gedurfde gevel ontworpen werd. De stijl verwijst naar het expressionisme van de Amsterdamse school.

Oude Dijk 2

We lopen een eindje terug voor de overkant. Op nr. 2 zien we een in opdracht van de S.V.W in 1979 gebouwd woongebouw. De architectuur is van Tol en Tol Ingenieurs en Architecten uit Rotterdam. Wij noemden deze stijl van de jaren zeventig eerder 'Nieuwe Lelijkheid'.

Oude Dijk 10-6

Nr. 4 en 6 zijn nog negentiende-eeuwse woningen. De oudste gegevens die ik in het bouwarchief aantref is de bouw van een nieuwe achterbouw op nr. 4 in opdracht van de arbeider C. Ganzen. Dat was in 1922. Nr. 4 en 6 zijn in 1995 gerenoveerd. Ze hebben nog, op de raamindelingen na, de oorspronkelijke gevels.

Over de nummers 8 en 10 zwijgt het bouwarchief. Het zijn dezelfde huizen geweest als op 4 en 6. Ze hebben later dakkapellen gekregen en nr. 10 een groot raam.

We gaan linksaf de Van Doorenstraat in. Nr. 10 is blijkbaar een diep huis geworden. Het heeft waarschijnlijk het eerste huis wat hier vroeger stond ook bij het pand betrokken. We zien vier identieke woonkamerramen en een met een raam dichtgezette voormalige voordeur.

Ook over nr. 31 zwijgt het bouwarchief. De BAGviewer geeft een bouwjaar van 1998. Een geheimzinnig bouwwerkje.

Nr. 29 is nog negentiende-eeuws. Kleermaker Theo Jonkergouw vroeg in 1920 een bouwaanvraag voor hemelwaterafvoeren. Meer informatie treffen we in het bouwarchief niet aan.

Dat is anders bij nr. 27, ook een oud huis. Daar treffen we in 1916 de naam van wever Claessen, in 1923 van wever J. Smulders en in 1931 van wever C. Gram. Zij laten diverse werkzaamheden verrichten. In 1965 wordt de voorgevel opgetrokken en vernieuwd.

Nr. 25 is tegelijk met 27 gebouwd. Hier is de voorgevel in 1976 verhoogd.

V Doorenstr 23-17

Op nr. 23 tm 17 zien we vier huizen die in 1977 gebouwd zijn in opdracht van aannemer R. Schuurkes uit Oisterwijk. Het ontwerp is van Arch. Buro Dré Storimans. De gevels springen alle kanten op. Nieuwe Lelijkheid. Ook gerenommeerde architecten deden mee. Het totale bouwplan behelste zeven woningen. De andere drie treffen we aan de overkant aan op nr. 10 tm 14.

V Doorenstr 15

Nr. 15 is dan aan de beurt. Heel andere koek. Een gebouw dat indruk maakt, kloek van formaat. Het is rond 1936 in deze vorm gebouwd door de meubelmakers G.A. en A. van Dijk. Frans Hovers was hun architect. Het pand is onlangs verbouwd tot drie appartementen

Nr. 13 en 11 zijn ook oorspronkelijk van eind negentiende eeuw. Op nr. 13 kom ik in 1916 de naam tegen van schilder A. van Pelt en in 1925 van fabrieksarbeider A. van Gorp. En op nr. 11 de naam van arbeider A. van Loon. Nr. 13 heeft zijn gevel vernieuwd en verhoogd in 1973 terwijl nr. 11 een heel nieuw huis bouwde in 1976. Bart Kerkhofs zorgde voor het ontwerp van deze premiewoning.

Nr. 9 liet zijn gevel optrekken in 1972 en kreeg toen de smaak te pakken want in 1992 zette hij er nog eens een extra verdieping op.

Nr. 7 en 5 zijn gebouwd in 1933 in opdracht van J. van Dommelen Sleddens. Bouw- en Werktuigkundigbureau Frans Hovers tekende voor het ontwerp. De raamindelingen zijn, met name wat betreft de woonkamers veranderd.

Dan volgt een triest uitzierend ongeschilderd spijlenhek dat een ongebruikte parkeerplek moet afsluiten. Een **verbeterpunt?**

B Zwijsenstr 35

En dan zien we vervolgens de zijkant van een gebouw dat samen met ons linksaf de hoek omgaat en dat in de **Bisschop Zwijsenstraat** op nr. 35 zijn ingang en representatieve gevel heeft gekregen. Van Oers Samenwerkende Architecten ontwierp dit pand in 1977 voor een Dermatologisch Centrum. Nu zit er een huisarts en fysiotherapeut in, als ik het goed heb. We zien het levenloze metselwerk van de jaren zeventig, afgeschuinde hoeken om het gebouw wat te verzachten en blauwe verticale banen die de aandacht krijgen.

B Zwijsenstr 27-33

Nr. 33 is een royaal appartementengebouw van 4 lagen hoog, voor in totaal 8 woningen, gebouwd in 2002 en de architect was Ing. C. Struycken. Smulders de Wit Vastgoed was opdrachtgever. De erker valt op.

B Zwijsenstr 23

Nr. 23 is in 1927 gebouwd voor de Firma van der Aa als manufacturenmagazijn. Omdat het woord manufacturen mij aan rekeningen deed denken heb ik het woord toch maar even in de Van Dalen opgezocht met als resultaat “geweven producten”. Het ontwerp is van F.C. de Beer. We plaatsen het pand op onze **HI**lijst. Een apart gebouw door zijn industriële uitstraling. Kunstenaar Ad Willemsen heeft (1941-2013) heeft er zijn atelier gehad.

We lopen terug de **Van Doorenstraat** in waar de overkant nog op ons wacht. Eerst het diepe achterterrein van het gebouw op de hoek met amorfe bebouwing van tuinmuren en vervallen garages. De bebouwing is onlangs gesloopt en er zijn, als we het goed zien een vijf huizen in aanbouw.

V Doorenstr 14-10

Dan zien we de tweede serie van de woningen Storimans Schuurkes gebouwd in 1977, nr. 10 tm 14, drie woningen dit keer. Vervolgens houdt de straat op. De overkant is er niet meer. De straat heeft zich hier verbreed tot een plein waar auto's geduldig staan te wachten op betere tijden. In de hoek zien we drie stadsvilla's die niet meedoen met hun omgeving. Het gaat om de nummers 16, 18 en 20, gebouwd in 1993, een schooltje is er voor moeten wijken. De architectuur is van Lerou en Olthof uit Eindhoven. De linkerwand van het plein wordt gevormd door de kopgevel van nr. 14.

De rechterwand wordt gevuld door 17 wooneenheden die daar gebouwd zijn in 1979 door de combinatie SVW en Tol en Tol. We kwamen deze net al tegen. Jarenzeventig-architectuur, nr. 38.01 tm 38-17. En dan loopt de straat met de achterbouw van het hoekpand al ten einde.

We gaan linksaf de Oude Dijk weer op. Nr. 12 is daar aan de beurt. Nr. 12 en 10 zijn waarschijnlijk tegelijk gebouwd, nog in de negentiende eeuw, zoals alle woningen hier verderop in de straat. Bakker H. van Hazendonk was hier al in 1908 gevestigd, in 1942 staat de bakkerij op naam van G. van Hazeldonk. Het nieuwe raam in de gevel, gecombineerd met de deur dateert van 1965. De dakkapel is er net als bij de burens op nr. 14 rond 2010 op gezet.

Nr. 16 en 18 zijn ook tegelijk gebouwd. Aan nr. 16 is niet veel gewijzigd. Het gewijzigde woonkamerraam van nr. 18 dateert waarschijnlijk van 1978.

Oude Dijk 34-28

No. 34 tm 20 zijn acht woningen die eigendom zijn geweest van het kerkbestuur van de parochie 't Heike. Waarschijnlijk zijn ze in de 19^e eeuw ook door het kerkbestuur gebouwd maar daar vind ik in het archief geen bewijs van.

In 1929 verbouwde Jos. Donders no. 32 en 34 in opdracht van het kerkbestuur, in 1952 maakte architect Lambriex voor alle acht woningen ook in opdracht van de parochie een riolerings-tekening. De dakkapel van nr. 32 is rond 2010 aangebracht.

We gaan rechtsaf de Varkensmarkt op. De linkerkant is vandaag aan de beurt. In verkenning 20 beschreven we de overkant, dezelfde huizen: We schreven toen:

'We zien links één wand van een en dezelfde woningen. Zojuist bekoorde ons de herhaling, maar hier is de herhaling te veel van het goede. We zien ook geen voordeur, een belangrijk onderdeel, als het ware de mond van het stadsgezicht. Het is een gebouw met drie ingangen, en 9 adressen, nr. 27 tm 35. En die 9 adressen bieden onderdak aan 59 wooneenheden. De woningen zijn gebouwd in 1982, in opdracht van de Stichting Studentenhuisvesting Tilburg en het ontwerp is van architectenburo j.hurkmans b.v. Bakstenen gevels in twee lagen met daarboven een mansardekap met regelmatig terugkerende identieke dakkapellen.'

Het gaat hier ook om 9 adressen: nr. 10, 11, 12, 17,18, 19, 21, 22 en 23, voor 56 wooneenheden.

Varkensmarkt 5-8

Nr. 8 en 7 zijn in 1988 gebouwd, in opdracht van de Vereniging Volkshuisvesting Tilburg naar een ontwerp van Architectenburo Toine Oomen in samenwerking met Architectenburo Storimans B.V.

De volgende huizen hier aan de Varkensmarkt zijn alle nog negentiende eeuws.

Nr. 6 en 5 zullen dezelfde gevels gehad hebben maar de gevel van nr. 6 zal een keer vernieuwd zijn, waarbij de franje uit de gevel is gehaald.

Varkensmarkt 1-4

Nr. 4 tm 1 zijn ook tegelijk gebouwd, met een mansardekap. De dakkapellen zijn alle later toegevoegd.

B Zwijsenstr 55

We gaan linksaf de Bisschop Zwijsenstraat weer in. Het café op de hoek, het voormalige café Het Brouwerswapen, op nr. 55 is ook negentiende eeuws. In 1923 is het pand door koffiehuisouder S. Gailard intern verbouwd. De Varkensmarkt heette toe nog Korvelsch Kerkpad. In 1955 was C. Spapens-van Bladel volgens het formulier van de bouwvergunning eigenaar. Architect Noud Heerkens heeft toen twee dakkapellen aangebracht, één in de zijgevel links naast de topgevel en de andere in de voorgevel tussen de twee topgevels, op een onverwachte plaats. In 1994 zijn, waarschijnlijk na een brand, gedeeltes van de gevels opnieuw opgebouwd. Het pand wordt nu bewoond.

B Zwijzenstr 49-51

B Zwijzenstr 47

Dan hebben we de panden 53, 51, 49 en 47. In 1933 werd door slager D. Gersons een bouwvergunning aangevraagd voor het bouwen van twee nieuwe woonhuizen op 51 en 49 en het intern verbouwen van 2 bestaande woningen no. 47 en 51. De architect was Frans Ruts. Er zijn geen tekeningen van de plannen in het archief te vinden, wel een bestek. Ook als we via streetview de woningen willen bekijken zijn ze onzichtbaar gemaakt. Merkwaardig. Het zijn typische Frans-Rutswoningen die we in de wijk Armhoefse Akkers ook tegenkwamen.

B Zwijzenstr 45

Op nr. 45 heeft tot rond 2014 het afgebrande pand van de City Bar gestaan. Met een onbebouwd voorterrein van een meter of tien. Een oud pand, oorspronkelijk gebouwd als woonhuis, maar in 1861 verbouwd tot café. Nu is er in 2020 een nieuw

appartementengebouw gerealiseerd dat bijna in de rooilijn staat. (24 appartementen, nr. 45-01 tm 45-24).

B Zwijzenstr 45 D

De twee poortjes die naast de oude City Bar gestaan hebben en die toegang gaven aan een oude school zijn op verzoek van de gemeente bij de bouw gespaard gebleven. De nieuwe 'stadsvilla' is met zijn vijf lagen hoger dan zijn omgevende bebouwing.

B Zwijzenstr 43

Nr. 43 is een indrukwekkend herenhuis gebouwd eind van de negentiende eeuw. In 1923 woonde er fabrikant P. Donders. Wit gestuukt, een smalle voordeur, een breed balkon met mooi smeedwerk. Het dak laat zich achter de forse kroonlijst bijna niet meer zien nu de bebouwing op nr. 45 is opgeschoven.

B Zwijzenstr 39-41

Nr. 41 moet al oud zijn. Uit de tekeningen wordt niet alles duidelijk. De naam van Jos. Donders komen we tegen bij een verbouwing in 1916. De huidige gevel zien we pas op een tekening van 1924 en daar staat als architect Phil Donders uit Geleen genoemd. Ik denk dat het inderdaad een gevel van 1924 is. Architect Pontzen heeft zich nog in de jarenveertig met de etalage beziggehouden.

Op de hoek op nr. 39 zien we een oud pand, een voormalige slagerswinkel. Ik kom hier in 1926 een tekening van de etalage tegen die op naam staat van slager A. Brands. We lopen terug via de Varkensmarkt rechtdoor langs de lang muur van het Stadspark, vroeger de muur van de nonnen van de Oude Dijk. Is het de langste tuinmuur van de stad?

Nieuwstr 3 A

Op het einde wordt de muur onderbroken door een indrukwekkend hek dat de bewoners van het achterliggende appartementengebouw Parkzicht een extra bescherming moet geven. Het gebouw biedt plaats aan 22 woningen, Nieuwstraat nr. 3.01 tm 3.22. Het bouwarchief verstrekt er geen informatie over. De BAG vertelt me dat het bouwjaar 2004 is en mijn geheugen zegt mij dat architect Jaques van Oers het gebouw ontworpen heeft. We tellen zes bouwlagen met voornamelijk horizontale witte streken.

Nazarethstr 76 B

Nazarethstr 76 A

Dan zien we op de hoek met de Nazarethstraat en met het adres ook in die straat het schoolgebouw op nr. 76. 'Basisschool De Triangel' lezen wij boven de voordeur. Het is de voormalige BLOschool die oorspronkelijk bij Huize Nazareth hoorde, dat toen hier verderop in de straat gevestigd was. Het meest rechtse deel van de school, met een lange gevel aan de Nieuwstraat is gebouwd in 1951 onder architectuur van Architectenbureau C en F. van Meerendonk. F. van Meerendonk tekende ook in 1957 de gymzaal, het linkerdeel van de school (de kopgevel met een patroon van terugliggende bakstenen). Het middenstuk rond de ingang is in 1975 gebouwd met Heerkens als architect.

Nazarethstr 46-20

Nazarethstr 46

De hele verdere rechterkant van de Nazarethstraat (nrs. 50, 50a, 52 tm 64, 64a, 66 tm 74 en 20 tm 4) zijn gebouwen van Huize Nazareth geweest. Het hoofdgebouw werd in 1916 gebouwd en Jos. Donders was de architect. De Vereniging voor Liefdewerk voor Kinderbescherming was de opdrachtgever. De fraters van Tilburg vingen hier 'verlaten en misdeelde' kinderen op. In het linkerdeel van het hoofdgebouw werden de jongens ondergebracht met beneden eet- en recreatiezalen en boven de slaapzaal met 61 chambrettes van 1.80 x 1.60 m1.

Nazarethstr 50-60 D

74-62

Rechts waren de fraters gehuisvest, met beneden o.a. de kapel, de refter en de keuken en boven slaapkamers.

Nazarethstr 46 D1

46 D2

Het gebouw is dankzij een actiegroep waarvan onze wandelgenoot Ad ook lid was, behoed voor sloop. De Architectenwerkgroep heeft het pand in 1993 verbouwd en gerenoveerd. Er wonen nu voornamelijk conservatoriumstudenten. De kapel die achter het hoofdgebouw lag is gesloopt. Het gebouw is gemeentelijke monument.

Nazarethstr 43-63

We lopen wat terug om de bebouwing aan de overkant te beoordelen. Hier wordt heel de straat in beslag genomen door één groot bouwplan “33 woningen Nazarethstraat” gebouwd in 1920 door de Woningbouwdienst van de gemeente Tilburg met directeur J.D. Meijnsing als architect. Ook de eerste woningen om de hoek in de Jan van de Leestraat en de Nieuwstraat horen bij dit project. De hoeken zijn overigens niet bebouwd waardoor hier mooie plantsoenen konden ontstaan. Deze woningen zijn in 1968 ingrijpend gemoderniseerd door Noud Heerkens: onderverdelingen zijn uit de ramen verwijderd en de gevels zijn verhoogd met een doorlopende horizontale glaslijn. Onlangs (rond 2010) zijn de woningen weer gerenoveerd en is in de ramen op de verdieping de horizontale verdeling weer teruggebracht. Eerst nr. 65 tm 43. Twaalf woningen, met driemaal een dwarskap en driemaal een verspringing van de gevel.

J vd Leestr 7-15

We gaan linksaf de Jan van der Leestraat en kijken eerst naar de rechterkant. Nr. 1 en 3 tm 5 horen nog bij het bouwplan 33 woningen dat we net in de Nazarethstraat zagen, hier met één dwarskap. Nr. 7, 9 en 11 zijn gebouwd in 1932. Th. vd. Boomen uit Eindhoven was de architect. Makelaar Wachterhausen, ook uit Eindhoven, de opdrachtgever. Een bijzonder rijtje, met op de beide einden een verhoging van de gevel die dan met zwarte pannen wordt afgedekt. Wonderlijk dat in al die tijd dat deze huizen er staan bij geen van de drie huizen iemand aan de onderverdeling van de ramen is gekomen. Waarom kan dat hier wel? Toch valt er altijd wel iets te klagen: de rolluiken van nr. 11. In deze straat is onlangs een vergroeningsproject gestart dat in de omliggende straten moet uitdijen. Bewoners geven aan de gemeente aan waar tegels ingeruild mogen worden voor bloemen.

J vd Leestr 11-15

Nr. 15 werd in 1931 gebouwd door aannemer J. van Loon, beneden twee garages en boven twee werkplaatsen. In 1939 werd één garage omgebouwd tot ijssalon. In 1987 werd het pand woning en kreeg het een voordeur. Rechts zit nog de garage.

J vd Leestr 2-20

Aan de overkant zien we op nr. 20, 18 en 16 drie woningen die behoren bij een bouwplan van vijf woningen. De twee andere staan aan de Trouwlaan. Ze zijn gebouwd in 1931 door aannemer J. van Loon. Nr. 18 heeft het zijlicht naast de voordeur dicht gemetseld. Nr. 16 moest zijn gevel een kleur geven. Dan weer een rustig rijtje van vijf woningen, gebouwd in 1932. Ook hier was Th. vd Boomen de architect. De opdrachtgevers verschilden: nr. 14 makelaar W. Wachterhausen, nr. 12, organisatieambtenaar A.J. Fransen, nr. 10, politiebeambte W. Verbeeten, nr. 8 Th. Pastoors en nr. 6, onbekend. Nr. 14 en 12 hebben een opvallende erker op de verdieping, nr. 8 is als winkelhuis gebouwd. Nr. 6 heeft er in 2005 een uit de toon vallende dakkapel op gezet. Zeker nu de dakkapel van nr. 8 hierdoor relatief klein werd.

J vd Leestr 2

Nr. 4 en 2 zijn weer woningen die deel uit maken van het woningbouwplan Nazarethstraat (33 woningen, Gemeente Tilburg Woningbouw dienst. J.D. Meijnsing, 1920.)

Met dit plan gaan we in de Nazarethstraat verder, nr. 41 tm 19, weer twaalf woningen met drie dwarskappen.

Nazarethstr 18 B

Op nr.18 aan de overkant zien we een gebouw dat direct na de oorlog gebouwd moet zijn. Hier was de administratie van Huize Nazareth gevestigd. Dit gebouw is herhaaldelijk uitgebreid door verschillende architecten waaronder Heerkens. Het gebouw staat nu leeg. Voorheen was het PIT, het Psychologisch Instituut Tilburg, er gehuisvest. Het bouwarchief geeft er geen informatie over. We zien met rode bakstenen gevels, rode pannen en stalen ramen architectuur uit de wederopbouw tijd, de jaren vijftig.

Nazarethstr 14 B

Kloosterstr 108-96

De straat buigt wat linksaf. Rechts zien we een groot woongebouw van vier lagen opdoemen, woningbouw van architect Frits Dansen uit de Moer en de Algemene Nederlandse Woningstichting uit Hoevelaken, gebouwd in 1983, 42 adressen, Nazarethstraat 14-01 tm 14-35 en Kloosterstraat 96 tm 108. Veel dakkapellengeweld boven de wat rustigere gevels beneden. We zijn intussen met het gebouw rechtsaf de **Kloosterstraat** ingegaan.

Daar zien we aan de rechterkant nog twee gebouwen van de Algemene Woningstichting en Frits Dansen met de adressen 94 tm 84 en 82 tm 72. Dezelfde architectuur en hetzelfde bouwjaar, iets minder bouwlagen.

Kloosterstr 54-52

Dan gaan we met nr. 54 en 52 een eeuw terug in de tijd. De oudste informatie over nr. 54 betreft een verbouwing in 1920 met schoenmaker A.J. Peijnenborgh als opdrachtgever. Het pand krijgt in 1973 de huidige, opgetrokken, gevel. Nr. 52 heeft nog zijn eenlaagse gevel behouden. Het pand was in 1940 eigendom van de Zusters van Liefde. Architect Jos. Donders heeft toen de achterkant verbouwd. Later is het aan een particulier verkocht.

Kloosterstr 32

Nr. 32 is een groot kantoorpand waarin nu de Stichting Mee (ondersteunen van mensen met een beperking) is gehuisvest. Het pand dateert van 1959 en is gebouwd als “imbecillenschool” zoals dat onderwijs toen nog heette. (Michaelschool) De school was een ontwerp van Jos. Donders, maar de voorgevel is in 1990 en 2006 grondig verbouwd door architect Th. Lammers uit Beek en Donk. We draaien om. Verderop aan de Kloosterstraat wordt op het voormalige terrein van de Zusters van Liefde volop gebouwd aan nieuwe appartementengebouwen. Aan de overkant zien we voorbij het parkeerterrein van supermarkt Jumbo, een mooi evenwichtig oud huis. Twee ramen aan ieder kant van de voordeur, een zadeldak met antracietkleurige Oudhollandse pannen en tuitgevels.

Kloosterstr 49

Dan keren we weer terug in onze eigen tijd. In 2013 heeft ontwikkelaar Komar hier aan de straat en op een achterterrein 37 moderne starterswoningen gebouwd. Hkwadraat-architectuur is de architect geweest. Nr. 49-01 tm 49-37. Ad vertelt ons dat de ontwikkelaar van de woningen ook een buitenzwembad voor de bewoners is gerealiseerd.

Kloosterstr 51-53

Nr. 51 laat ons heel mooi metselwerk zien. 'Het lijkt wel of we hier met een leerlingbouwplaats te maken hebben gehad', zegt Ad, 'zo veel aandacht als er besteed is aan het metselwerk'. Constant Panis was de architect en de woning dateert van 1923. Drukker W.M. Ijpelaar gaf de opdracht. De nieuwe dakkapel dateert van 2019. **No. 55** en **53** zijn twee zo goed als originele huizen, gebouwd in 1905. De opdrachtgever in 1905 was de caféhouder J. van Dommelen. Op nr. 55 woonde in 1926 machinist J. van Oostelbos. De luiken zullen later toegevoegd zijn, evenals de dakkapellen en dakvensters.

Kloosterstr 57

Nr. 57 dateert ook van 1905. De Heer D. Paridaans staat dan genoteerd als opdrachtgever. De architect is onbekend. In 1914 wordt van de dakkapel een topgevel gemaakt en wordt de gevel in een fraaie verdeling geblokt gestuukt. Jos van Croonenburg is dan opdrachtgever.

Kloosterstr 61-59

Ook nr. **59 en 61**, beide in 1908 gebouwd in opdracht van Alph. Spijkers, onder architectuur van F.C. de Beer, zijn fraaie huizen. De witgeschilderde houten klossen die lijken door te lopen in het metselwerk er onder vallen op. Ook de topgevel van nr. 61 trekt aandacht.

Kloosterstr 65

En op nr. **63 en 65** wordt de serie mooie huizen voortgezet. In 1911 zijn ze gebouwd. Toen was er nog sprake van drie burgerwoningen die gebouwd werden in opdracht van Alphons Geerts en Walterus Klaasse, nog eenlaags met dakkapellen. W. Reijnen was de architect. In 1931 worden de gevels opgetrokken tot de huidige hoogte en krijgt 65 een mooie erker op de verdieping. De derde woning heeft zijn adres in de Nazarethstraat. Al deze pracht op rij honoreren wij met een **HIP**vermelding. De derde woning treffen wij zoals gezegd om de hoek in de Nazarethstraat nr. 12a. Maar die is rond 1970 bijna onherkenbaar verbouwd.

Nazarethstr 8-12

Nr. 12, 10 en 8 zijn 3 huizen in 1906 gebouwd in opdracht van F.C. Smids. De gevels werden respectievelijk in 1943, 1982 en 2001 opgetrokken.

Nr. 6 kun je met moeite van de straat af zien. Hier werd in 1922 achter op het terrein de drijfriemenfabriek Smarius gebouwd. Dit pand is later gesloopt en vervangen door een magazijn voor Donders Interieur. Nu is het pand in gebruik als atelierwoning.

Het huis van Smarius op nr. 2 zagen we vandaag al eerder.

Nazarethstr 1

We steken over voor **Nazarethstraat** nr. 1, het huis op de hoek, met de fraaie uitgebouwde erker op de verdieping, uitkijkend over het St. Annaplein, een ontwerp van Jos. Donders, gebouwd in 1925 in opdracht van Antonius van Rijen, voorzitter van de Diocesane Werkliedenbond. Later, in 1933, bouwt Donders het kantoor van deze Werkliedenbond aan het St. Annapleintje en in 1936 bouwt hij voor dezelfde van Rijen een woonhuis aan de Oude Goirleseweg, naast de Philharmonie. Wout van Bommel spreekt in zijn publicatie over Jos. Donders over: 'Hoekpand met Amsterdamse Schooldecoraties in de kopgevel'.

Nazarethstr 3 trafo

Op nr. 3 zien we een in 1929 gebouwde hoogspanningsruimte. De ontwerper van Publieke Werken van de Gemeente Tilburg gaf dit functionele gebouwtje een fraai aanzicht. Ton wijst ons op de schoorsteen die verrijkt is met een dakje.

Nazarethstr 7

Nazarethstr 5

Nazarethstr 7 D

Nazarethstr 5 D

Nr. 5 en 7 zijn beide ontworpen door Bern. Simons, nr. 5 in opdracht van onderwijzer B. Velge en nr. 7 in opdracht van opzichter A. Arnold. Mooi hoe Simons bij beide huizen de daklijn doorbreekt met stenen dakkapellen, ieder huis zijn eigen ontwerp. Verassend zijn ook de kleine raampjes in het ronde metselwerk onder de dakkapel op no. 5. Nr.5 heeft als bouwjaar 1925, nr. 7, 1926. We plaatsen beide panden op onze **HI**lijst.

Nazarethstr 9

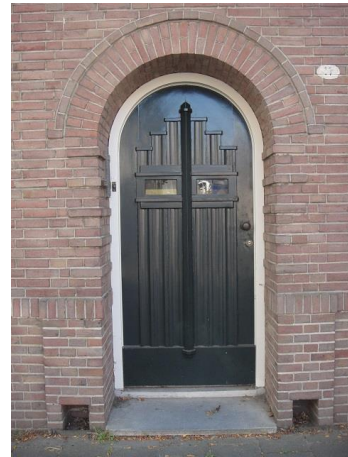

9 D

Ook nr. 9 is door Simons ontworpen, in opdracht van de onderwijzeres Mej. B. Beks en het bouwjaar is 1926. De Juffrouw kreeg van Bernard Simons wel een heel smal deurtje voor haar achterom. Ook vallen hier de onconventionele raamindeling van het grote slaapkamerraam op.

Nazarethstr 11

11 D

Nr. 11 heeft ook 1926 als bouwjaar. Maar hier is het ontwerp van A. de Chêne. We zien mooi metselwerk rond de halfronde voordeur en een schoorsteen op fraaie wijze de brede gevel breken. Boekhouder van Mierlo was de opdrachtgever.

Nazarethstr 15-13

Bij nr. 13 gaf V.G.F. Haans de opdracht en was J. B. Bongartz de architect. Een mooi evenwichtig huis met uitgebouwd raam op de verdieping. Jammer van de nieuwe ramen boven.

De woning op nr. 15 is in 1994 gebouwd. Een ontwerp van bouwkundige F. Strijbosch uit Deurne. Netjes.

Trouwlaan 1a

1 a D

We lopen terug naar nr. 1 en gaan daar linksaf de **Trouwlaan** in.

Aan de overkant zien we daar **nr. 1a**, gebouwd in 1911 als zadelmakerij voor Jos. Hamers van Hooff. Nu zitten er drie ramen naast elkaar, toen twee ramen, dan de voordeur, dan het derde raam. De rest is ongewijzigd gebleven. Er staan nog letters op de gevel die echter nauwelijks te lezen zijn. Na veel inspanning herkennen we het woord 'schoenreparatie' en 'vulcaniseren van rubber laarzen'. We plaatsen dit interessante pand op onze **HI**lijst (moNumenten in Tilburg nr. 487)

Trouwlaan 3

Op **no. 3** treffen we een soort pakhuis aan. Het pand dateert van 1925 en is een ontwerp van aannemer M. Bedaux. Het is toen in 1925 als werkplaats, kelder en magazijn achter op het terrein van Korvelseweg 12 gebouwd. De opdrachtgever was slager Horsten die een jaar later ook door Bedaux zijn winkelwoonhuis aan de Korvelseweg liet bouwen. In 2003 is het magazijngebouw verbouwd tot atelierwoning. Ook een interessant gebouw dat zeker in relatie met zijn buurpanden een plaats op onze **HI**lijst verdient.

Trouwlaan 5 a-c

Het pand ernaast had geen huisnummer. Het hoorde bij Korvelseweg nr. 16 waar de Heer Andriessse in 1938 dit magazijn liet bouwen voor opslag van zijn serviesgoed. Tot voor kort had kunstenaar Jan Doms er zijn werkplaats/atelier. Onlangs zijn er drie wooneenheden in aangebracht, nr. 5a, 5b en 5c.

Trouwlaan 22-38

We kijken naar de overkant. Nr. 22. Alle kozijnen van dit pand zijn onlangs vernieuwd waarbij het hout werd vervangen door kunststof. Ook het voegwerk ziet er nieuw uit. Het huis is gebouwd in 1926 in opdracht van de machinist J. Biezen. De architect was Bern. Simons. Een mooi huis. Het rechterraam boven wijkt af van de oorspronkelijke versie.

Het buurpand nr. 24 is in 1927 gebouwd als sigarenfabriek. Ook hier was Bern. Simons de architect. Sigarenfabrikant Ant. Happel was opdrachtgever. De raamindelingen zijn wat veranderd. Er wonen nu studenten in.

Dan volgt, ja, dat schiet op, nr. 38. Dit pand werd gebouwd in 1911, de architect was J. vd. Abeelen en hij handelde in opdracht van fa. Andriessse en Co, de handelaar in het serviesgoed die we net aan de overkant van de straat ook al tegenkwamen. Ook op nr. 24 is de firma gehuisvest geweest. De meer dan 100jarige firma Andriessse is een vijf jaar geleden failliet gegaan. We zetten **Nr.38** op onze HIPlijst omdat het speciale architectuur betreft, een gebouw met een geschiedenis.

Trouwlaan 40 a-b

No. 40a en 40b zijn twee standaard woningen gebouwd in 1924, in opdracht van de Weduwe J. Pijnenburg. Eerder dat jaar hadden de steenkolenhandelaren Wed. J. Pijnenburg en Zn. een loods op het achterterrein gebouwd. Daar stond toen al de karloods die landbouwer Joh. Wilborts hier in 1915 gerealiseerd had. No. 40b heeft in 1979 een stuk van een meter of vier rechts aangebouwd. De raamindelingen van de woningen zijn in de loop der tijd iets veranderd.

Trouwlaan 40 e-f

No. 40e en 40f zijn in 1934 als winkelhuis en woonhuis gebouwd in opdracht van de grossier Alphons van Loon. Jos. Schijvens was de architect. De turquoise tegels die tot voor kort het stoepje voor de voordeur van nr. 40f sierden zijn uit het zicht verdwenen. De borstwering onder de winkeletalage is later verhoogd en heeft een andere betegeling gekregen.

Trouwlaan 11-7

Ondertussen aan de overkant: daar zien we op nr. 7, 9 en 11 drie onlangs (2020) opgeleverde woningen. Ze zijn gebouwd in een industriële stijl, met een zaagtandvormige dakrand. De raamprofielen doen denken aan het stalenraamprofiel van de jarenvijftig.

Trouwlaan 13

Op nr. 13 en 13a zien we nog twee woningen die onlangs gereed kwamen. DR+ architecten hebben voor het ontwerp gezorgd.

Trouwlaan 15

15 D

Nr. 15 is in 1937 gebouwd voor koopman P. van Gorkum. Het ontwerp is van Jos. Schijvens. In 1949 laat van Gorkom boven de garage zijn huis uitbreiden met slaapkamers en dan is het architect Arn. van Poppel die het idioom van Schijvens

helemaal overneemt. Heel mooie dertiger-jaren- architectuur van Schijvens. We plaatsen het pand op onze **HI**lijst. (moNumenten nr. 490)

Trouwhof A

Dan komt de confrontatie met de architectuur van de Trouwhof aan de overkant wel erg hard aan. Hier zijn in 1985 51 appartementen (Trouwhof 1 tm 51)gebouwd door de Algemene Nederlandse Woningstichting onder architectuur van Frits Dansen uit de Moer. De woningen en het pleintje ervoor, het geheel maakt je niet vrolijk.

Trouwhof B

De bebouwing loopt nog een stukje door in de Trouwlaan. Hier hebben de huizen op de begane grond van de architect een extra balkonnetje gekregen waar de bewoners niet om gevraagd zullen hebben.

Trouwlaan 60-64

Dan zijn de woningen nr. 60, 62 en 64 aan de beurt. Huizen van eind negentiende eeuw, schatten wij in. Naarmate het huisnummer stijgt blijft er minder over van de originele kwaliteit. Op nr. 62 worden in 1926 in opdracht van fabrieksarbeider E. van de Oetelaar o.a. hemelwaterafvoeren aangelegd. Het woonkamerraam wordt hier in 1974 vergroot. De gevel van 64 dateert van 1968.

Trouwlaan 17

Terug naar de overkant waar we bij nr. 17 waren gebleven. Hier heeft de Tilburgse Bouwvereniging onder architectuur van Publieke Werken in 1983 een gebouw voor 12 wooneenheden gebouwd. Het mocht niet veel kosten denken wij.

Trouwlaan 27-19

Dan volgt op nr. 19 een kolossaal winkelgebouw met 12 woningen, in 1997 gebouwd. Een Poolse supermarkt is er nu op de begane grond gevestigd, achter een meterslange blinde muur. Dit zou je in zo'n straat niet kunnen maken zou je denken maar WEN-bouwmanagement uit Zevenaar dacht daar blijkbaar anders over en de gemeente keurde het goed. (nr. 19-01 tm 19-12 en 27).

We kijken weer naar de overkant, naar nr. 66, op de hoek met de Jan van der Leestraat. Dit pand is in 1931 hier gebouwd als koffiehuis door bierbrouwer M. Rombouts uit Middelbeers. Leermakers was zijn architect als we zijn naam goed lezen. In 1979 verandert in opdracht van Mevr. Kroon-Rombouts, ook uit Middelbeers de bestemming in kamerbewoning. De raamindelingen maar ook de plaats van de ramen zijn veranderd. Het pand ziet er erg kaal uit.

Trouwlaan 68-76

Dat kun je van het huis aan de overkant op nr. 68 niet zeggen. Ook hier zit de voordeur in een afgeschuinde gevel. Ook hier zijn de bakstenen op de afgeschuinde hoeken niet afgezaagd. Maar dit huis heeft in 2005 op het platte dak een zolder met schuine kap gebouwd en het hele huis van nieuwe, veelruits ramen voorzien. Gebouwd in 1931 door aannemer J. van Loon als onderdeel van een bouwplan voor 5 woningen en een winkelhuis. Twee woningen zagen we vandaag al eerder in de Jan van der Leestraat . Mooie hoekoplossingen met die terug liggende gevels waardoor er ruimte ontstaat voor een volwassen boom maar van die ruimte is nog geen gebruik van gemaakt.

Ook nr. 70 en 72 werden gebouwd met plat dak. Al in 1942 kwam hier een schuine kap op en de architect was toen Jan Remmers. In 1980 heeft architect H. Verhoeven uit Hilvarenbeek de jaren dertig verdeling uit de ramen gehaald en zo zijn deze huizen met vereende krachten doorsnee gemaakt.

Nr. 74 is in 1934 gebouwd in opdracht van uitvoerder Chr. Van Berkel en de architect was Bern. Simons. Ook hier hebben rolluiken en andere raamindelingen van het ontwerp van Simons niet veel over gelaten.

Nr. 76 dateert van 1933 en de architect was J. van de Boomen uit Eindhoven. Makelaar Wackerhausen gaf hier de opdracht, een combinatie die we hier in de buurt al eerder tegenkwamen.

Pand nr. 78 ligt achter op het terrein. Het is gebouwd in 1949 als garage voor expediteur Nouwens met architect Fr. Ruts.

Nr. 88 - ja, dat is opschieten, tussenliggende nummers bestaan niet - is gebouwd in 1930 als winkelhuis, in opdracht van meesterknecht P. van Hest. Constant Panis was zijn architect. Boven zijn de horizontale veelruits-raamindelingen uit de ramen verwijderd. In 1974 kreeg het pand van architect Heerkens ongeveer deze gevel.

Trouwlaan 90-104

Trouwlaan 94

Nr. 90, 92 en 94 werden in 1909 gebouwd in opdracht van C.H. Ketelaars. Joh. vd. Meijs heeft ze getekend. Nr. 90 liet zijn gevel in 1971 verhogen. De voordeur van no. 92 is veranderd in een raam nadat het hele huis nr. 92 bij nr. 94 werd gevoegd (1978). De rest van deze gevels heeft het originele aanzicht behouden. De dakkapellen zijn wat groter geworden.

Nr. 96 en 98 zijn in 1909 gebouwd als woon- en winkelhuis, naar een ontwerp van C. van Domburg. Alphons Waijers was opdrachtgever. De winkel was op nr. 98 gehuisvest. Nr. 98 heeft in 1971 dit raam er in laten zetten maar een stukje lager dan op de bouwaanvraag aangegeven was.

Trouwlaan 104-100

Nr. 100, 102 en 104 zijn als drie-eenheid gebouwd, ook in 1909. "Twee burgerwoningen en een winkelhuis" heette het toen. A. van Herk was opdrachtgever en Frans van der Zande, als we het goed lezen, zijn architect. Het woonkamerraam van nr. 100 is er in 1974 in gekomen. Nr. 104 heeft weer zo'n mooie verhoogde afgeschuinde topgevel die we op hoekpanden in St. Anna ook aantreffen.

Trouwlan 39a (Dr Willem Dreeshof)

Weer terug naar de overkant. We lopen naast de Poolse Supermarkt de Dr. Willem Dreeshof in, in feite niet meer dan een grote parkeerplaats die grenst aan achterterreinen van de bebouwing aan de Korvelseweg en Trouwlaan, maar tot onze verbazing zien we aan de linkerkant nog een gebouw staan dat uitkijkt op dit plein. Eerst denken we dat het om een tijdelijk bebouwing gaat maar al gauw weten we beter. Een man die op het punt staat naar binnen te gaan spreken we aan en hij laat ons vervolgens vol trots 'zijn' Woongemeenschap Samen Verder zien. Het gebouw heet Casterengaard omdat het op het voormalige terrein van voerman Van Casteren is gebouwd dat je via een onderdoorgang aan de Korvelsweg kunt bereiken.

Trouwlaan 39a-53a

De officiële ingang zit aan de Trouwlaan op no 39b. Het gaat om zo'n 20 zelfstandige woningen aan een gang, een soort straatje en uitkijkend op een gemeenschappelijke binnentuin. "Een oase in de stad" noemt onze zegsman de tuin. Bas Tol en Bart Kerkhofs waren destijds de architecten en het gebouw is eigendom van Wonen Breburg, gebouwd in 1987. (39a, 39b, 39c, 41, 41a, 41b, 43, 43a, 43b, 45, 45a, 45b, 47, 47a, 47b, 49, 49a, 51, 51a, 53 en 53a).

Trouwlaan 33-39

We zijn weer terug in de Trouwlaan, op nr. 35. Dit zijn 2 eengezinswoningen die samen met de woningen van 'Samen Verder' in één opdracht gebouwd zijn met dezelfde architecten.

Nr. 37 en 39 zijn gebouwd in 1933 in opdracht van de expediteur J. van Casteren en de architect was Frans Hovers. Architect C. Peeters renoveerde de ramen in 1984 waarbij veel architectonische kwaliteit werd ingeleverd. De rolluiken van 37 maken het er niet beter op.

Trouwlaan 55

We passeren de woningen van Samen Verder en zien dan nog op 55 een winkelhuis dat al meer dan een eeuw oud moet zijn. De gevel is in 1977 voor het laatst gewijzigd.

Nieuwstr 9-5

We gaan linksaf de Nieuwstraat in waar we doorlopen tot nr. 5 aan de linkerkant en dan weer richting Trouwlaan teruglopen en de rechterkant bekijken, te beginnen bij Nieuwstraat nr. 5, 7 en 9. Dit zijn weer drie woningen die horen bij het bouwplan 33 woningen Nazarethstraat van Woningbouw dienst van de Gemeente Tilburg en J.D. Meijsing. Nr. 5 heeft een dwarskap gekregen. De gevels van 7 en 9 waren aanvankelijk eenlaags. De woonkamerramen waren oorspronkelijk zestienruits.

Nieuwstr 21-11

Op het adres Nieuwstraat 11 tm 21 bouwde Jos. Donders in opdracht van Fr. Donders (familie?) in 1922 een rijtje van vier eenlaagse woningen met mansardekap en een werkplaats. (pag. 96 publicatie Jos. Donders). In 1952 zijn de woningen gesloopt en heeft Fa. J. van der Weegen en Zn. hier 5 autoboxen met een kantoor gebouwd onder architectuur van P.J.M. Wayers. De garagedeuren zouden glad moeten zijn en bekleed met 'watervaste vliegtuigtriplex' lezen we op de tekening van Wayers maar de deuren die we nu zien zijn allesbehalve glad. In 1983 is het kantoor verbouwd tot dienstwoning. Oorspronkelijk waren alle ramen boven zesruits. De dienstwoning heeft zijn adres op Nieuwstraat 31.

De twee woningen nr. 33 en 35 zijn ook in 1911 gebouwd, toen nog eenlaags. Draaiier C. H. Ketelaars was opdrachtgever. Achter nr. 33 werd in 1966 een werkplaats gebouwd. In 1975 zijn de gevels van beide woningen opgetrokken en kreeg nr. 33 een 'doorrit'.

Nieuwstr 47-37

Nr. 37 en 39 zijn beide in 1912 gebouwd in opdracht van koetsier A.J. Kouwenberg. Eenlaags met mansardekap, raam, deur, achterom, deur, raam. Op nr. 37 verhoogt politieagent H. Rosssian in 1928 zijn gevel tot wat we nu boven zien en in en in 1964 wordt het raam op de begane grond vergroot en de getoogde voordeur recht getrokken.

Op nr. 39 bouwt schilder H. Janse in 1941 een kelder in zijn tuin. Het zal een schuilkelder geweest zijn. In 1968 wordt de gevel hier opgetrokken en krijgt zijn huidige aanzicht.

Nieuwstr 43-41

Nr. 41 en 43 zijn als woning en winkelhuis (nr. 43) in 1923 gebouwd, meteen in twee bouwlagen. Timmerman Const. Heeren was opdrachtgever. Nr. 43 heeft zijn woonkamerraam een keer vergroot; in ieder geval voor 1977. Mooi siermetselwerk.

Nieuwstr 47-37

Op nr. 45 en 47 komen we de combinatie makelaar W. Wackerhausen en architect Th. P. van de Boomen, beide uit Eindhoven weer tegen. Zij bouwen deze huizen in 1931. De gevel van 47 is intact gelaten. Bij nr. 45 is het woonkamerraam ontdaan van zijn jaren- dertigindeling.

Nieuwstr 65-75

Nieuwstr 69

We steken de Trouwlaan over en vervolgen dan de Nieuwstraat met nr. 65 tm 71, vier woningen die in 1906 gebouwd zijn en no. 69 laat nog zien hoe ze dat toen deden. Eenlaags met mansardekap en dakkapel met puntdak. De vier huizen hadden de volgende gevelindeling: deur, raam, raam deur, poort, deur, raam, raam, deur. De gevel van 65 is in 1973 opgetrokken. Die van 67 in 1966. Arno van Poppel was toen de architect. De dakkapel van 69 is aanzienlijk vergroot. Nr. 71 moet zijn gevel rond 1965 verhoogd hebben.

Nr. 73 werd ook in 1906 gebouwd, in opdracht van P. Engelen. In 1963 werd hier het woonkamerraam en de dakkapel vergroot.

Nr. 75 en 77 werden als twee-eenheid gebouwd, ook in 1906, in opdracht van A. Voets. De gevel van 75 ging in 1973 omhoog. Ger de Wilde uit Goirle was de bouwkundige.

Waarschijnlijk in datzelfde jaar werd het woonkamerraam van 77 vergroot.

Nr. 79 en 81 werden in 1907 gebouwd, ook een twee-eenheid, gebouwd naar een ontwerp van Jos. Donders. (zie ook publicatie Jos. Donders, pag. 91). Eenlaags met mansardekap. De gevels gingen in resp. 1965 en 1963 omhoog, getekend door F. vd. Ven uit Hilvarenbeek.

Nr. 83 is in 1907 als eenling gebouwd en heeft nog de oorspronkelijke hoogte. In 1963 is de dakkapel en het woonkamerraam vergroot.

Nieuwstr 85

Nr. 85 en 87 zijn weer als tweeling gebouwd in 1908. In opdracht van J. de Lepper. De dakkapel en het woonkamerraam zijn vergroot.

Nr. 89 hoorde bij een groepje van 3 huizen gebouwd in 1909 in opdracht van J. van Arendonk.

Korveldwarsstraat

De twee andere woningen zijn gesitueerd aan de Korveldwarsstraat, nr. 16 en 24. Ze zijn in 1909 gebouwd in opdracht van Jan van Arendonk. Toen nog eenlaags met mansardekap en een dakkapelletje. Nu met verhoogde gevels. Bij nr. 89 is dat gebeurd in 1969, bij nr. 26 in 1980 en bij nr. 24 in 1966.

Korveldwarsstr 20-22

Nr. 22 tm 16 zijn in 1908 gebouwd in opdracht van P. Nouwens. We treffen geen originele tekening in het archief maar nr. 22 en 20 laten nog een beetje zien hoe dat er in 1908 uitgezien moet hebben. Bij nr. 22 is de dakkapel en het woonkamerraam vergroot in 1978, bij nr. 20 is dat in 1971 gebeurd. Bij nr. 18 en 16 zijn de gevels verhoogd en vernieuwd in 1978.

Nr. 14 en 12 zijn in 1909 in opdracht van Jan van Arendonk gebouwd. Eenlaags met mansardekap. De gevel van 14 is in 1972 veranderd in ongeveer de huidige gevel. Nr. 12 is een tijd winkelhuis geweest. In 1959 kreeg dit pand al zijn tweede bouwlaag. Rond 2014 is er een derde gevolgd.

Korveldwarsstr 10-6

Nr. 10, 8 en 6 zijn ook door Jan van Arendonk gebouwd. Een jaar eerder, in 1908. Ze staan er nog bijna intact bij. De dakkapel van nr. 8 benadert qua formaat het oorspronkelijke type. Op nr. 8 plaatste machinezwikker Fr. Schellekens in 1935 de dakkapel die we nu zien.

Nr. 4 is in 1907 gebouwd door C. H Ketelaars, een naam die van vandaag al meer tegen kwamen. Links een poort, in het midden een raam met daarboven een topgeveltje en rechts de voordeur en boven dit alles een mansardekap. In 1968 kreeg het pand de huidige gevel met een iets andere raamindeling. 'Woningverbetering' noemden ze dit toen nog.

Korveldwarsstr 2

Op nr. 2 zien we een in 1907 door Jan van Arendonk gebouwd winkelhuis en woonhuis. Het pand had toen nog twee kleine dakkapelletjes. In 1948 heeft slager W. van Kinderen de topgevel aangebracht en in 1957 kreeg de etalage de natuurstenen omlijsting.

De ronde is weer voltooid, we zijn weer waar we waren, veel indrukken rijker.

GB 29 09 23

